

Právní konceptualismus jako obecná teorie práva a jako společný jmenovatel pro další teorie

Dr JAKUB RZYMOWSKI

Katedra evropského hospodářského práva
Právnícké a správní fakulty Univerzity v Lodži

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.582-588>

Klíčová slova:

právní konceptualismus, univerzálie, Platón, Aristoteles, Abelard, Bondy

Úvod

Právní konceptualismus je moje vlastní teorie, která vysvětluje platnost práva a odpovídá na otázku, co je právo. Teorie je založena na teorii univerzálií z hlediska Aristotela a Petera Abelarda. Jsou důležité i pro teorii koncepce českého ontologa prof. Zbynka Fishera (Egon Bondy). Právní konceptualismus je ontologická teorie práva. Teorie nebyla takto navržena, ale může sloužit jako společný jmenovatel mnoha známých teorií.

Základem výzkumu je moje nedůvěra v přesnost pozitivismu, normativismu a zákonů přírody. Normativismus je v Polsku bohužel stále živý. Mým cílem není kritizovat existující teorie. Odmítám tyto teorie ani ne tak proto, že se domnívám, že jsou nepřesné, ale spíše proto, že pochybuji, zda jsou přesné. Právní konceptualismus lze také použít nebo chápat jako společný prvek pro naznačené teorie.

Filozofické základy teorie

Parmenides věřil, že bytí je. Je a je nepřetržitý, neměnný, stálý, takže žádná věc nemůže být víc než jiná.

Aristoteles věřil, že univerzálie existují, pokud se projevují v konkrétních věcech.¹

Piotr Abelard věřil, že univerzálie jsou významy slov, kterým se rozumí.²

Egon Bondy, věřil, že důkazem existence je změna.³ Všechny změny, den a noc, teplo a zima, bílý a černý jin a jang – pravděpodobně také právo a povinnost. Egon Bondy také věřil, že protiklady jsou stejné. Protiklady se vlastně doplňují. Podstatou zdánlivě protikladných jevů není jejich opak, ale rozdíl mezi nimi. Takovými protiklady jsou právě právo, na které má někdo nárok, a povinnost, která tomuto právu odpovídá.

Vysvětlení právního konceptualismu

Vysvětlení začínáme tím, že existují zákony.

Právní řád, článek, část článku, paragraf se zapisují do právního aktu.

Ustanovení zakotvené v právním úkonu je jazykovým fenoménem.

Ustanovení je jazykový výrok, ve kterém se píše právo, tedy oprávnění, a ze zákona vyplývá: povinnost a svoboda.

Ustanovení v právním úkonu je rovněž fyzickou stopou oprávnění.

Ustanovení v právním úkonu je záznamem o právu.

Ustanovení je upřesněním práva, na které má někdo nárok, jeho grafickou fixací, není však dokladem jeho existence.

Pouhá existence pravidla neznamená nic jiného, než že pravidlo existuje. Zejména ustanovení samo o sobě nemá žádnou ontologickou hodnotu nad rámec faktu jazykové existence, ani nemá hodnotu axiologickou.

Zákon napsaný slovy v právním úkonu je jazykovým jevem, ale oprávnění není jazykovým jevem. Ve středověku existovala mimo jiné teorie, že univerzálie jsou pouze jazykové jevy, jména, říkalo se tomu „nominalismus“, jejím zastánce byl Roscelin z Compiegne.⁴ Tuto teorii odmítám.

¹ TWARDOWSKI, K. *O filozofii średniowiecznej wykładów sześc*. Warszawa: Masterlab, 1910, s. 40.

² TATARKIEWICZ, W. *Historia filozofii*. Wyd. V. Warszawa: PWN, 1958, s. 321.

³ BONDY, E. Když jsem všecko napsal, zůstala mi kategorie procesu; ale co to je, ne-li prázdné slovo? In: E. BONDY. *Příběh o příběhu*. Praha: DharmaGaia, 2009, s. 37.

⁴ TATARKIEWICZ, W. *Historia filozofii*. Wyd. V. Warszawa: PWN, 1958, s. 319.

Zákon má podstatu, zákon se skládá ze slov. Slova mají svůj správný význam. Známe význam slov a díky tomu se učíme význam zákona, například paragrafu nebo článku. Seznamujeme se s obsahem ustanovení a díky tomu jsme schopni poznat práva, která jsou v ustanovení napsána. Zde prezentovaná pozice je adaptací pozdějšího pohledu Petera Abelarda na univerzálie, je to kázání, podle kterého univerzálie „patří k řeči (...) jako zvuky s významem“.⁵

Z práva, na které je někdo oprávněn, vzniká povinnost, která tomuto právu odpovídá.

Systém skládající se z práva a povinnosti slouží k ochraně svobody, která danému právu a dané povinnosti odpovídá.

Slovo „právo“ používám ve své argumentaci, abych zdůraznil, že píšu o právu v tomto smyslu (right), nikoli ve smyslu platného systému. Je třeba si uvědomit, že právo a povinnost nejsou protiklady, ale dvě složky jednoho jevu. Stejně jako v čínském pojetí jin a jang ani zde nedochází k boji protikladů, ale k jejich vzájemnému doplňování se.⁶ Existence práva a odpovídající povinnosti je přitom důkazem existence obojího.

Použitelnost práva

Čtení nároku z ustanovení nevysvětluje fenomén platnosti zákona.

Pokud bychom připustili, že pravidlo, chápané jako jazykový fenomén, je zdrojem práva a povinnosti, pak by to bylo v souladu s tím, co by se dalo nazvat primitivní verzí právního pozitivismu.

Otázku po základu, prameni platnosti zákona, redukuji na tvar: „Co to znamená, že zákon existuje?“, a pro účely současné argumentace na tvar: „Co to znamená že existuje zvláštní nárok?“

Právo zapsané v pravidle existuje, protože pravidlo se nevztahuje k prázdnotě, ale k právu obsaženému v moudrém lidském rozumu, nebo přesněji k právu obsaženému v moudrých myslích mnoha lidí. Odtud název teorie – právní konceptualismus. Myšlenka, podle níž jsou v myslích lidí práva, na která má

---

⁵ TATARKIEWICZ, W. *Historia filozofii*. Wyd. V. Warszawa: PWN, 1958, s. 321.

⁶ BONDY, E. Potíže z identitou protikladů: cesty k poznání však bývají nejen křivolaké, ale leckdy i pro smích; kdybych chtěl být učencem, byl bych toto líčení raději přeskočil a předložil elegantní výsledek; zatím se jen ukázalo, že s dialektikou to bylo nějak vágní. In: BONDY, E. *Příběh o příběhu*. Praha: DharmaGaia, 2009, s. 32.

člověk nárok, je adaptací myšlenky Prótagora z Abdery, který tvrdil, že „Člověk je měřítkem všech věcí, které existují, že existují a neexistují, že neexistují.“⁷

Práva podléhají porozumění, jsou chápána. Práva, na která má někdo nárok, jsou chápána, mají své místo v mysli a jsou pro práva zapsaná v zákoně tím, čím jsou Platónovy představy o věcech. Ideje podle Platóna existují odděleně od věcí, vytvářejí samostatný svět.⁸ Tento postoj ve své teorii nezastávám.

Důležitým doplňkem může být stanovisko formulované E. Bondem, který píše, že z pouhého faktu existence se nelze nic naučit ani odvodit.⁹ Za prvé, existence neznamená axiologii. Přejdeme-li do oblasti práv a povinností, je třeba říci, že samotná existence práv neznamená, že práva a povinnosti jsou dobré. To můžeme podle mé teorie určit pouze rozumem. Zároveň je třeba poznamenat, že samotná existence práv je důvodem existence povinností. Právo, na které má někdo nárok a kterému neodpovídá povinnost, je nedokonalé, neúplné, nedokonalé a především neúčinné. Dá se říci, že povinnost je imanentním znakem práva. Stojí za připomenutí, že máme docela blízko k teorii W. N. Hohfelda, který upozorňoval na korelaci mezi právy a povinnostmi.¹⁰

Situace se změní, vezmeme-li v úvahu, že oprávnění je znak, který charakterizuje fyzickou osobu. zopakujme. Oprávnění, tedy právo ve smyslu „right“, je znakem fyzické osoby.

Právo existuje, protože existuje osoba. Člověk má vlastnosti, pohlaví, věk, národnost, pravomoci. Tyto vlastnosti charakterizují člověka. Tyto vlastnosti člověku nikdo nedal. Existují, protože svět existuje.

V souladu s Aristotelem je třeba konstatovat, že práva obsažená v rozumu existují neoddělitelně od práv zakotvených v předpisech a naučených při výkladu, ale projevují se v nich jako podstata těchto práv – práv. Tento pohled – umírněný konceptuální realismus – přijímám. Tento pohled je analogický s konceptualismem popsaným Johnem ze Salisbury.¹¹

Práva, které se nacházejí v rozumu, se projevují ve dvou fázích. Nejprve se právo projevuje ve fázi tvorby práva, poté se právo projevuje ve fázi výkladu

---

⁷ LAERTIOS, D. *Žywoty i poglądy słynnych filozofów*. Warszawa: PWN, 1982, s. 545.

⁸ TATARKIEWICZ, W. *Historia filozofii*. Wyd. V. Warszawa: PWN, 1958, s. 317.

⁹ BONDY, E. *Útěcha z ontologie. Substanční a nesubstanční model v ontologii*. Praha: DharmaGaia, 2007, s. 12.

¹⁰ HOHFELD, W. N. Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning. *The Yale Law Journal*. 1917, Vol. 26, No. 8, [cit. 24. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/786270>.

¹¹ TATARKIEWICZ, W. *Historia filozofii*. Wyd. V. Warszawa: PWN, 1958, s. 322. TWARDOWSKI, K. *O filozofii średniowiecznej wykładów sześc*. Warszawa: Masterlab, 1910, s. 53.

práva. Tento jev lze nazvat dvoustupňovým projevem pravomocí v pozitivním právu.

Je třeba zdůraznit, že všechna práva, jako je právo na majetek, právo na život, právo volit, právo být volen atd. existují, pokud se projevují v konkrétních právech udělených konkrétním lidem. Například vlastnické právo existuje jen potud, pokud se projevuje v individuálních vlastnických právech k jednotlivým věcem pro jednotlivé lidi. V izolaci od konkrétních osob a věcí nemá právo na vlastnictví důvod existovat.

Přehled

Zákon je systém práv.

Práva, na která mají lidé nárok, jsou vlastnostmi lidí a projevují se v předpisech.

Z práv vyplývají povinnosti a svobody

Tato zjištění jsou v souladu s teorií amerického myslitele jménem Wesley Newcomb Hohfeld.¹² Až na to, že Hohfeldova teorie je spíše analytická a moje je ontologická.

Právní konceptualismus je v jistém smyslu konzistentní i s dělením na objektivní a subjektivní práva, které popisuje prof. Aleš Gerloch.¹³

Diskurz právního konceptualismu s jinými teoriemi

Vzhledem k nepochopitelné popularitě normativismu v Polsku začínám své úvahy srovnáním konceptualismu a normativismu.

Jak poznamenali J. Wróblewski a K. Opałek,¹⁴ normativismus je prázdnou teorií. Je-li zákon povinností, nemůže to být prázdná povinnost, čistá povinnost. Povinnost bez předmětu povinnosti je něco, co se po nějakém zamyšlení ukáže jako něco tak užitečného jako hodiny bez ručiček. Máme mechanismus, který tuto práci vykonává (řekněme, že ano), je to základní standardní povinnost, ale

---

¹² HOHFELD, W. N. Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning. *The Yale Law Journal*. 1913, Vol. 23, No. 1, [cit. 24. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/785533>.

¹³ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 8 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 23.

¹⁴ OPAŁEK, K. – WRÓBLEWSKI, J. *Zagadnienia teorii prawa*. Warszawa: PWN, 1969, s. 120–122.

nemáme žádné hodinové ručičky, které by naznačovaly, jako v hodinách, čeho se tato povinnost týká.

Diskurz mezi právním konceptualismem a teorií Herberta Harta je také docela jednoduchý. Hartova teorie ukazuje, že díky rozpoznávacímu pravidlu (sic!) lze určit, co je v dané komunitě považováno za právo. Hartův pozorovatel určuje, co je zákon, ale neurčuje, proč je pevný jev zákonem. Konceptualismus vede k závěru, že lidé, které pozorujeme, budou něco považovat za právo, protože to, co považují za právo, se vztahuje k právům, která lidé mají, která jsou v lidské mysli a jsou rozumem chápána.

Chování lidí, které sledujeme na základě Hartovy teorie, je druhotné vůči právům, na která mají lidé nárok a která mají svůj zdroj v rozumu. Lze riskovat tvrzení, že zatímco právní konceptualismus je ontologická teorie, Hartova teorie je teorií epistemologickou.

Diskurz mezi právním konceptualismem a právním pozitivismem může spočívat v doplnění pozitivismu konceptualismem. Pozitivistické právo je právo v právním aktu. Právní konceptualismus vysvětluje, proč je v právním aktu obsažen ten a ten obsah zákona.

Diskurz právního konceptualismu s teorií příkazů Johna Austina může sloužit k jejímu doplnění v tom smyslu, že uznáváme, že lidskou vlastností je právě příkaz, který formuje právo, nebo přesněji, že příkaz je projevem práva. To narušuje smysl pro konceptualismus, ale je to možné.

Diskurs právního konceptualismu s přírodním zákonem má jednoduše nahradit přirozenost světa nebo člověka, i když je podporována nadpřirozenými silami, rozumem. Tento diskurs je nemilosrdný k přírodnímu zákonu, protože zatímco rozum přežije aristotelovsko-ockhamskou břitvu, zdůvodnění přírodního zákona nikoli.

***

Abstract

Legal conceptualism as a general theory of law and as a common denominator for other theories

Legal conceptualism is my original theory that explains the validity of law and answers the question of what the law is.

The theory is based on the theory of universals as defined by Aristotle and Piotr Abelard. In my considerations, I also use the findings of the Czech ontologist, prof. Zbynek Fisher (Egon Bondy). The theory is ontological in nature.

The basis of the theory is the concept that the rights that people are entitled to exist primarily in the mind of a person. These rights are at the same time the characteristics of the persons to whom they are entitled. Rights exist insofar as they manifest themselves in the specific rights of specific people. The theory was not so conceived, but it can serve as a common denominator for many known theories, for normativism, for Hart's theory, for the theory of the law of nature, for positivist theories.